

Likovni odgoj i pedagoški rad Milana Matijeвиća

Miroslav Drljača

Sveučilište u Banja Luci, Filozofski fakultet

Metodike nastavnih predmeta

Broj rada: 64

Pregledni rad

Sažetak

U teorijskoj studiji, s elementima biografskog pristupa, promišlja se o položaju i primjeni ključnih polazišta pedagogije Milana Matijeвиća u metodici likovnog odgoja. Pedagoški principi Milana Matijeвиća u osnovi su kreativni i stvaralački te, kao takvi, primjenjivi su u nastavi likovnog odgoja. Stoga se, uporabom metode teorijske analize, u radu diskutira o prednostima konstruktivističkog pristupa učenju i poučavanju kao važne pedagoške paradigme nastavnog procesa u umjetničkom obrazovanju te o metodičkoj važnosti primjene akcijskog učenja i projektne nastave likovnog odgoja. Jedna od karakteristika pedagogije Milana Matijeвиća je i mentorska nastava. Iz tog se razloga, kroz autobiografski narativ, rekonstruiraju osobna iskustva suradnje s profesorom Matijeвиćem. Kao osoba velikog kreativnog potencijala i nemirnog istraživačkog duha profesor Matijeвиć je, istražujući različite materijale, izrađivao raznovrsne didaktičke i likovne objekte, crtao crteže, slikao slike i fotografirao, što je, pored bogatog znanstvenog opusa, skoro nepoznata strana ličnosti profesora Matijeвиća. U radu smo prikazali i tu likovnu stvaralačku stranu profesora Matijeвиća i reproducirali neke od njegovih radova koji su nastali tijekom profesorovog likovnog promišljanja o sebi i svom okruženju.

Ključne riječi

konstruktivistička nastava likovnog odgoja; likovna kultura; likovni odgoj; logopedagogija

Uvod

U teorijskoj studiji posvećenoj profesoru Milanu Matijeвиću dotiču se ključna polazišta njegove pedagogije koju je zasnivao na pedagoškim teorijama reformskih pedagoga od kojih preuzima i ugrađuje u osnove svojih pedagoških principa, iskustveno učenje u poticajnoj sredini. U sredini u kojoj dijete treba biti stalno aktivno te slobodno birati čime će se baviti (Montesori, 2018). Također, i kada su djeca starije dobi u pitanju Matijeвиć smatra da se samo uz naglašenu aktivnost učenika u poticajnoj sredini, može očekivati njihov razvoj i napredovanje. Zato Matijeвиćeve pedagoške principe možemo postaviti u okvire konstruktivističke paradigme odgoja i obrazovanja (Bognar, Matijeвиć, 2005; Drljača, Opić i Matijeвиć, 2020a; Matijeвиć, 2011).

Metodom teorijske analize, u radu se diskutira o prednostima konstruktivističkog pristupa učenju i poučavanju, a detaljnijim izdvajanjem pedagoških principa Milana Matijeвиća prikazat je njegov doprinos metodici likovnog odgoja. Kroz autobiografski narativ, autor rada rekonstruira osobna iskustva suradnje s profesorom Matijeвиćem.

Prvi cilj je pokazati znanstvenu zainteresiranost Matijeвиća za položaj likovnog odgoja i likovne kulture u školama. Drugi cilj se odnosi na predstavljanje likovnog stvaralaštva profesora Matijeвиća široj javnosti. Iz ciljeva rada postavljene su i dvije pretpostavke koje se mogu označiti i kao

specifični ciljevi rada. Obje pretpostavke se odnose na moguće puteve kojima bi se, s jedne strane razvijala Matijevećeva pedagogija, a s druge strane njegovo likovno izražavanje.

Metodologija istraživanja

Uporabom metode teorijske analize u radu se diskutira o prednostima konstruktivističkog pristupa učenju i poučavanju kao važne pedagoške paradigme nastavnog procesa u umjetničkom obrazovanju te o metodičkoj važnosti primjene akcijskog učenja i projektne nastave likovnog odgoja. Autor rada introspekcijski rekonstruira osobna iskustva suradnje s profesorom Matijevećem. Uporabom metode analitičkog promatranja analizirani su crteži, slike, fotografije, objekti i uporabni predmeti koje je Matijeveć izrađivao.

Cilj rada bio je da se teorijskom analizom pedagoških principa Milana Matijeveća pokaže njegova zainteresiranost za položaj likovnog odgoja i likovne kulture u školama. Drugi cilj se odnosi na prikazivanje likovnog stvaralaštva profesora Matijeveća široj javnosti. Specifični ciljevi određeni su u vidu dvije pretpostavke koje naslućuju kako bi izgledalo moguće dalje djelovanje profesora Matijeveća, s jedne strane u pedagoškoj domeni, a s druge u području likovnog izražavanja.

Pedagoški principi Milana Matijeveća

Bez namjere da ulazimo u detaljniju analizu pedagoških principa Milana Matijeveća, a radi lakšeg razumijevanja teme ovog rada, ovdje navodimo samo neke odrednice njegovog učenja koje se provlače kroz mnogobrojne radove koje je pisao, a koje su u svojoj osnovi konstruktivističke. Tako Matijeveć ističe da učitelji ne mogu prenositi znanje, učenici mogu naučiti samo vlastitim angažmanom u poticajnoj okolini (Bognar i Matijeveć, 2005; Lawrence, 2003; Matijeveć, 2011). Također, iz dokimološkog ugla preispituje, praćenje i ocjenjivanje učenika, zaključuje da se u školi često ne procjenjuju varijable koje su važne za snalaženje u radnom procesu ili životu. Ujedno, smatra kako se najčešće vrednuje uspješnost u kognitivnom području i to u učenju informacija, a ne na temelju tzv. proceduralnog i metakognitivnog znanja (Matijeveć, 2007; Matijeveć, Radovanović, 2011). Ovakvi zaključci značajno doprinose analizi položaja likovne umjetnosti u školama te ukazivanju na važnost umjetničkih predmeta uopće u školskom sustavu. Posebice ako se uzmu u obzir otkrića teorije višestrukih inteligencija na koju se Matijeveć često pozivao u svojim radovima (Gardner, 1983; Gardner, 2006). Matijeveć još smatra da je nemoguće ne učiti i da je svako životno i školsko događanje prigoda za učenje. Nema učenika koji ne voli učiti, već da učenici samo ne vole da ih se prisiljava na participaciju u didaktičkim scenarijima u kojima nisu aktivni. Vrijeme pripadnika net-generacije, prema Matijeveću, traži konstruktivistički pristup organizaciji učenja i poučavanja, jer samo se iskustvenim učenjem učenici pripremaju za kvalitetan život. (Matijeveć, 2007; Matijeveć, 2017; Matijeveć i Topolovčan, 2018).

Osobna pedagoška načela Matijeveć je najbolje iskazao u intervjuu kojeg je za Školske novine dao 2019. godine. „Zagovarao sam i prakticirao aktivnu nastavu u kojoj budući učitelji uče djelujući, istražujući i otkrivajući – iskustveno. Ne možemo na paradigmi i modelu školovanja učitelja i predmetnih nastavnika koji je utemeljen prije više od pola stoljeća školovati nastavnike za pripadnike net-generacija... Na nastavničkim fakultetima buduće nastavnike treba upoznati s različitim teorijama učenja i odgoja, s različitim modelima škola, s različitim metodičkim scenarijima i projektima, pa će se brzo vidjeti što mladi i njihovi roditelji preferiraju, što žele birati i

dodatno platiti... Ne postoji u svijetu najbolja škola ni najbolja didaktika, ali postoje provjereni školski i pedagoški projekti iz kojih izlaze zdravi i sretni učenici“ (Matijević, 2019, str. 8). U pedagoškim principima Milana Matijevića jasno su izraženi aktualni problemi, ali je ponuđeno i rješenje istih u svim prednostima koje nudi konstruktivistički pristup odgoju i obrazovanju.

Mentorska nastava Milana Matijevića - osobna iskustva suradnje s profesorom Matijevićem

Kroz suradnju s profesorom Matijevićem bili su prepoznatljivi svi pedagoški principi koje je u svojim pisanim radovima zastupao. Mentorstvo je prilika u praktičnom smislu iskusiti i provjeriti valjanost i primjenjivost tih principa. Konstruktivističkim pristupom omogućeno je cjelovito sagledati nastavu likovne kulture u gimnaziji, ali i učenike i njihovu ulogu u takvoj nastavi. To je dovelo do osobne promjene u pripremanju i realiziranju satova likovne kulture u školi. Osim izmjene u rasporedu namještaja u učionici učenicima je, uz praćenje i koordinaciju, prepuštena realizacija nastavnih jedinica. Nastavne jedinice su interpretirane primjenom majeutičke metode, postavljanjem pitanja i međusobnim diskutiranjem na zadanu temu. Projektna aktivnosti i akcijska istraživanja postala su omiljena među učenicima. Pomenute strategije mijenjale su kod učenika poglede na učenje. Učenici su istraživali, otkrivali, diskutirali i likovno se izražavali (Drljača, 2018). Takva istraživanja iziskivala su i dobrovoljno sudjelovanje pojedinih nastavnika drugih nastavnih predmeta, koji su, sudjelujući u tim aktivnostima, mijenjali nastavne pristupe unutar svog predmeta. Realiziranje tih nastavnih scenarija tijekom redovne nastave i izvannastavnih aktivnosti, a u svrhu izrade disertacije, zbog pozitivnog učinka na ostvarivanje ciljeva i ishoda učenja, rezultiralo je primjenom tih nastavnih strategija u nastavku redovne nastave i nakon završenog istraživanja realiziranog za potrebe disertacije.

Poštujući konstruktivističke principe Matijević je, najviše osobnim primjerom, pokazivao kako se netko tko poučava treba ophoditi prema onome koji uči i prema onome što se uči, stalno tražeći razumijevanje pojmova, osobno mišljenje i kada je god moguće provjeru u praksi. Daleko od toga da je rad s profesorom Matijevićem bio lak: zahtijevao je veliki trud i odgovornost. Svojim znanjem i vještinama poučavanja pokazao je autoritet koji ne gospodari i ne ograničava, već u svojoj slobodi nenametljivo i strpljivo postaje uzor. Skroman i pristupačan. Iako u radu precizan i strogo određen, u suradnji je čekao vrijeme za djelovanje, koje je po svom bogatom iskustvu umio vješto prepoznati. Umio je dugo slušati, a onda bi veselim izrazom lica i razdraganog glasa punog oduševljenja govorio poznato i tako prijatno „bravo!“.

Potičući svaku dobru ideju hrabrio je i motivirao, čak i kada je u pitanju ulazak u manje poznata područja. Tako je nakon profesorovog usmjeravanja na Franklovu logoterapiju i logopedagogiju, proizašlo istraživanje u kojem je prikazana provedena metoda Franklove paradoksnе intencije u nastavi likovne kulture u gimnaziji (Drljača, 2020). Zanimanje profesora Matijevića za logopedagogiju ne treba čuditi kada znamo da je veliki dio svog znanstveno-istraživačkog rada posvetio izučavanju alternativnih škola i različitih pravaca u pedagogiji (Matijević, 2001). Idući tim tragom zaključujemo da bi logopedagogija vjerojatno bila jedan od pravaca koji bi bio predmet interesiranja profesora Matijevića.

Poveznice pedagoških principa Milana Matijevića i Franklove logoterapije i logopedagogije

Moguće je utvrditi opće poveznice između konstruktivističkog učenja, kojeg je u svojim radovima zastupao Matijević i logopedagogije i logoterapije (Drljača, 2020). Detaljnije i u kontekstu Matijevićevih pedagoških principa i učenja Viktora Frankla i njegove logoterapije i logopedagogije, odnosno logoterapije u odgoju i obrazovanju (Velički, Velički, 2018) slijedi u nastavku.

Više od polovice učenika nakon deset godina školovanja pokazuju različite psihosomatske razvojne teškoće, nakon čega se može zaključiti da je nemoguće da uzrokom nisu i metode rada u školi (Matijević, 2019). Na osnovu ove tvrdnje opravdano je mišljenja autora Velički i Velički (2018) da je kontinuirano intenziviranje potrebe za logoterapijom u pedagoškom radu, uzimajući u obzir statističke podatke o stanju mentalnog zdravlja djece i mladih. To odgovara Franklovoj tvrdnji „da obrazovanje treba čovjeka da snabdije sredstvima za pronalaženje smisla. Ali, umjesto toga obrazovanje često doprinosi egzistencijalnom vakuumu“ (Frankl, 2016, str. 97). Smisao je jedinstven i stvar osobnog otkrića, zato ga svatko mora naći sam (Frankl, 2014; Lukas, 2006). Ključna za razvoj djeteta je aktivnost kojom se djeluje na mijenjanje i humaniziranje stvarnosti oko sebe, ali i samoga sebe. Dijete i učenika ne promatramo tada u uvjetima njegove otuđenosti, nego kao mogućeg čovjeka (Bognar i Matijević, 2005). Frankl tvrdi da ako „podcijenimo čovjeka, a posebno čovjeka mlađe generacije, možemo dobiti iskrivljenu sliku o njemu i obratno. Ako su mi poznate više težnje čovjeka – kao što je njegova volja za smislom – dobio sam mogućnost da njima vladam i da ih pokrećem“ (Frankl, 2014, str. 29). Učenje ne smije biti poticano samo učiteljevim pričanjem već i stvaranjem izazovnih, poticajnih situacija i scenarija koji pozivaju na sudjelovanje i kritičko reagiranje, a ne samo na pasivno promatranje i slušanje (Matijević, 2013). Učenik i nastavnik moraju biti aktivni partneri u razgovoru koji se odnosi na zadatak (Matijević, Radovanović, 2011; Topolovčan; Rajić i Matijević, 2017). U Franklovoj logoterapiji nije važna tehnika već ljudski odnos između liječnika i pacijenta, odnosno, osobni i egzistencijalni susret (Frankl, 2016, Škodlar, 2016).

Logoterapeut ne postavlja bilo kakva pitanja, nego pitanja koja će izmamiti ljekovite i smisleno korespondentne odgovore, odgovore koji će pacijenta samooblikovanjem i samoobrazovanjem pokretati dalje u smjeru egzistencijalne promjene stava (Lukas, 2006). Majeuitički znanje je već u čovjeku samo ga treba izvući iz njega, to jest da u svojoj svijesti „porodi“ istinite ideje, što jeste u duhu konstruktivističkog pristupa učenja i poučavanja (Matijević, Bilić, Opić, 2016; Topolovčan i sur., 2017).

Humor je za Frankla najbolji način stvaranja distance između nečega i nekog. Pomoću humora moguće je uzdignuti se iznad osobnih nevolja i tako gledati sebe s više ravnodušnosti (Frankl, 2014; Frankl, 2016; Frankl, 2019). U školskom kontekstu korisno je znati se nasmejati svojem strahu (Pahljina, 2018). U predgovoru za knjigu Humor u nastavi (1994) Matijević se poziva na Viktora Frankla i veći dio predgovora posvećuje citatima iz Franklove knjige *Zašto se niste ubili*. Humor u nastavi, prema Matijeviću, može biti u funkciji motiviranja ili obogaćivanja komunikacije, zatim u funkciji opuštanja i stvaranja povoljne klime za razgovor. Na „životna pitanja“ jedino se aktivnošću može doista odgovoriti, na njih se odgovara tako da svatko preuzima odgovornost za osobnu egzistenciju (Frankl, 2011). Konstruktivistički pristup učenju u kojem je učenik kreator osobnog znanja postavlja pred učenika i odgovornost kada učenik treba sagledati svoje postupke i

preispitati osobne metode učenja (Topolovčan i sur, 2017).

Ako se čovjeku ne pruži izazov da ispuni neki zadatak te tako bude pošteđen posebni vrsta napetosti koje takva vrsta zadatka izaziva i donosi, onda se kao posljedica može javiti određeni oblik neuroze, noogena neuroza (Frankl, 2014). Čovjeku nije potrebna homeostaza već noodinamika, to jest tenzija koja ga čvrsto usmjerava prema konkretnim vrijednostima koje treba ostvariti tj. ka smislu (Frankl, 2019). Aktivnost učenika potrebno je poticati izazovnim i smislenim scenarijima za učenje (Matijević, Drljača, Topolovčan, 2016a i b; Topolovčan i sur., 2017). Čovjek je jedinstvo usprkos mnogostrukosti (Frankl 1997; Frankl, 2011). U školi se ne uči samo glavom, nego i rukom i srcem isto tako, učenje je cjeloživotno i cjelogodišnje (Matijević i Radovanović, 2011; Matijević, 2017). Pacijenti moraju usmjeriti pogled na ono što ih čeka u budućnosti (Frankl, 2016). U konstruktivističkom učenju prepoznamo odlike anticipacijskog i inovativnog učenja s usmjerenjem prema budućnosti (Matijević, 2013; Topolovčan, Rajić i Matijević, 2017, str. 65).

Možemo zaključiti da pedagogija Milana Matijevića koja je usmjerena na učenika dobija i drugačiji kontekst „pedagogije usmjerene ka smislu“ (Pahljina, 2019, str. 38). U takvoj pedagogiji smislom moraju biti prožeti svi sudionici učenja. Usmjeravanjem učenja prema smislu najprije nastavnici razumiju važnost onoga što podučavaju, a onda i učenici uočavaju svrsishodnost onoga što uče. Jer pamtimo samo ono što je uvrštene u svijet naše kvalitete (Glasser, 2005) ili bolje rečeno, nismo zadržali ono za što nismo jasno odredili smisao.

Frankl naspram Frojdove psihoanalize, koju on naziva „volja za zadovoljstvo“ i Adlerove individualne psihologije, koju naziva „volja za moć“, postavlja logoterapiju s nazivom „volja za smisao“ (Frankl, 2019) i navodi da „nije za čovjeka u njegovu postojanju presudno uživanje ili moć pa ni samoostvarivanje, već je presudno ostvarenje smisla“ (Frankl, 2011, str. 88). Možemo zaključiti i iz osobnog iskustva da ostvarenje zadovoljstva i moći bez zadovoljenja smisla ne garantira sretan i smislen život čovjeka. Prevedeno u školski kontekst, ako učenik uči samo da bi zadovoljio „volju za zadovoljstvo“ ili „volju za moć“, na što ga navode mnoga događanja u školi, kao što su ocjenjivanje, određena natjecanja, pojedine nagrade, a onda i nastavni sadržaji i nepromišljeno davanje zadaće, učenik može stvoriti pogrešne vrijednosti o odgoju i obrazovanju i prema njima oblikovati svoj život. Zaboravljamo da djeca, kao i odrasli, nauče ono što žele naučiti, a da sve te silne dodjele nagrada, ocjene i ispiti, ometaju pravilan razvoj ličnosti (Nil, 2003). Mora postojati smisao i osjećaj za ono što se djetetu iznosi kao nešto živo, za što će zadržati interes i u kasnijem dobu (Štajner, 2002). Ako se ne dogodi promjena u školama, imaćemo i dalje generacije mladih ljudi koje izlaze iz škola glava punih informacija za koje ne znaju što s njima činiti jer ne uviđaju mogućnosti kojima im te informacije mogu i služiti.

Pedagoška polazišta Milana Matijevića u metodici likovnog odgoja

Na značaj učenja kroz umjetničke aktivnosti, prvenstveno učenje rukama, Matijević ukazuje pozivajući se na pravce reformske pedagogije, individualizirani rad i samoorganizaciju, iskustveno učenje i učenje istraživanjem, suradničko učenje, umjetnički i radni odgoj te situacijsko i praktično učenje, kao i na teoriju konstruktivizma, Glasеровu školu kvalitete, Humanu školu Hartmuta von Hentiga, Gardnerovu teoriju višestrukih inteligencija, Kurikulumske teorije te transformacijsko i inovacijsko učenje, ali i obrazovnu neuroznanost o učenju (Matijević, 2017; Topolovčan i sur.,

2017). Znamo da je u našem odgojnom sustavu, od vrtića do srednje škole, učenje rukama jedino moguće kroz likovni odgoj i likovnu kulturu kao nastavni predmet. Kako se u radu spominju istraživanja vezana za likovnu kulturu u školama u tom će se kontekstu najviše i spominjati likovna kultura i likovna umjetnost u procesu likovnog odgoja, mada se skoro svi nalazi istraživanja i teorijske postavke koje izdvajamo iz Matijevićevih pedagoških polazišta mogu odnositi na likovni odgoj uopće.

Baveći se darovitim osobama, bez obzira na dob i područje u kojem se prepoznaje darovitost, Matijević (2012) analizira nekoliko darovitih ličnosti, između ostalih i dvojicu značajnih predstavnika renesanse, Leonarda da Vinci i Michelangela Buonarrotija. Nekoliko radova nastalih u proteklih pet godina Matijević s ostalim autorima posvećuje položaju likovne kulture u školama regije.

Propitujući procjenu iskustava učenika u nastavi likovne kulture završnih razreda obvezne osnovne škole i gimnazije u Bosni i Hercegovini, Matijević i autori zaključuju da su dugotrajno slušanje i gledanje monotone radnje, a dugotrajnije sudjelovanje u takvim situacijama dovodi do dosade i gubitka interesa i volje za boravkom na takvim mjestima. Rješenje pronalaze u organiziranju više metodičkih scenarija u kojima se od učenika svih uzrasta traži da istražuju, rade, izrađuju konkretne predmete, stvaraju, otkrivaju, eksperimentiraju i raspravljaju (Matijević i sur., 2016b). Isti autori u drugom istraživanju analiziraju nastavne planove likovne kulture u Bosni i Hercegovini, Sloveniji i Hrvatskoj te ispituju učeničke percepcije njihovih aktivnosti u nastavi likovne kulture i razlike u tim percepcijama. S obzirom na pojedina obilježja učenika uviđaju da je potrebna stalna briga za umjetničku kulturu u općeobrazovnim školama, ali i svima ostalima općeobrazovnim i strukovnim školama koje pripremaju za nastavak školovanja za brojna složena zanimanja (Matijević i sur., 2016a). Drljača, Opić i Matijević, (2020b) zanimaju se za istraživanje nekih specifičnosti u percepciji učenika srednjih škola o važnosti nastavnih predmeta iz područja likovnih umjetnosti. Drugom prilikom autori ispituju kako učenici višeg sekundarnog obrazovanja procjenjuju važnost nastavnih predmeta iz područja likovnih umjetnosti za stjecanje znanja iz opće kulture te važnost likovne kulture za njihovo buduće zanimanje. Također, u radu se bave i mjestom likovne umjetnosti u kontekstu općeg obrazovanja u strukovnim školama i gimnazijama te odnosom umjetnosti prema ostalim sastavnicama općeg obrazovanja (Drljača i sur., 2020a).

Navedeni radovi aktualiziraju važno pitanje satnice koja je neopravdano smanjena te je tako likovna kultura marginalizirana. Nadalje, upozoravaju da autori školskih kurikuluma, kao i većina školskih stručnjaka, umanjuju značenje likovno-umjetničkih aktivnosti za nastavak školovanja i pripremanja za cjeloživotno učenje i rad. Pozivajući se na nova znanstvena objašnjenja i nove metodičke smjernice za djelovanje u odgoju (Gardner, 2006; Jensen, 2005; Norton, Ulrich, Bell i Cate, 2018; Rajović, 2013) napominju da je u teoriji i praksi učenje rukama i srcem i dalje u našim školama zanemareno. Dodaju da ne postoji dijete koje ne voli učiti, posebno eksperimentirati rukama u okruženju gdje provodi najviše dnevnog vremena. Upravo to eksperimentiranje rukama, emocijama i umom znatno utječe na sve vidove djetetova učenja. U radovima je naglašena humanistička dimenzija umjetničkog odgoja. To ukazuje da je umjetnički (likovno-vizualni) odgoj i obrazovanje značajan element nastave, ali i cjelovitog djetetovog (čovjekovog) razvoja.

Likovno izražavanje Milana Matijevića

Koliki je značaj likovne umjetnosti i likovnog odgoja bio za život i rad Milana Matijevića vidi se ne samo iz njegovih znanstvenih i stručnih radova u kojima je isticao važnost umjetničkog izražavanja i učenja rukama, nego i iz mnogih privatnih razgovora i likovnih radova, ali i različitih uporabnih predmeta koje je Matijević izrađivao. U jednom od posljednjih intervjua Matijević (2019) je najbolje objasnio što je za njega predstavljala likovna umjetnost. Na pitanje da li bi na svom profesionalnom putu i životu nešto mijenjao i da li bi ponovno izabrao istu profesiju da se vrati u mladost, odgovorio je da su mu poznate riječi hrvatskog učitelja Ivana Filipovića: Da se deset puta rodim, deset puta bio bih učiteljem! Ali u njegovom slučaju ne bi mogao biti baš tako eksplicitan s odgovorom. Objašnjavajući takav stav navodi da je u tinejdžerskim danima razmišljao o tome što bi želio raditi i kako živjeti te je imao dvojbu između upisivanja srednje građevinske ili učiteljske škole. Kako je za građevinsku školu trebalo osigurati stanovanje u drugom velikom gradu, a roditelji to nisu uspjeli riješiti, izabrao je alternativu: učiteljsku školu. Ističe da je tu imao sreću jer su u programu učiteljske škole likovna i tehnička kultura s metodikama imali zapaženo mjesto i imali su za ta područja dobre nastavnike i dobre kabinete pa je tamo zadovoljio i te osobne aspiracije.

Slika 1: Maketa vikendice u Blatni, BiH

Slika 2: Vikendica u Blatni, BiH

Kasnije su profesoru Matijeviću likovna umjetnost i tehničke aktivnosti postale glavnim hobijima tako da je, bez profesionalnih majstora, s prijateljima i kao glavni majstor, izgradio jednu kuću od temelja do krova (slike 1 i 2) te još dvije kuće po modelu roh-bau. Matijević je sam osmislio i sa suprugom izgradio vikendicu na adi rijeke Une, za koju su materijal dopremili iz Majura u Hrvatskoj i tako na novim temeljima, od materijala kojim je bila izgrađena stara kuća, sagradili vikendicu za odmor (slike 3 i 4).

Slika 3: Na temeljima kuće na adi, rijeka Una, 1986. godina

Slika 4: Pokraj kuće na adi, rijeka Una, 1986. godina

U istom intervjuu Matijević nastavlja da mu je i dalje glavni hobi likovna primijenjena umjetnost jer ima snažnu unutarnju želju stalno nešto vlastitim rukama i alatima raditi. Matijević je od različitih materijala izrađivao predmete različite namjene: drveni objekti po principu Montessori škole, visak, stilizirano prstenje itd. (slike 5 i 6). Svi ti predmeti zadovoljavaju uporabnu funkciju, dok je kod mnogih primijenjena i likovna dekoracija i stilizacija oblika.

Slika 5: Prsten, drvo

Slika 6: Visak, drvo

Odgovarajući na pitanja novinara Matijević izjavljuje da bi i danas poželio takvu kombinaciju za životni vijek – kombinaciju učiteljskih i pedagoških poslova s likovnom i tehničkom kulturom. U prilog temi našeg rada i tvrdnji koje o njemu iznosimo ide i podatak da je, radeći u odgojno-popravnom domu u Glini, Matijević vodio likovnu interesnu skupinu te da se dobrovoljno javio 2010. godine u ekspertnu grupu za nacionalni okvirni kurikulum za područje tehničke kulture, misleći

naivno da će tu imati više prilike upozoriti na važnost učenja rukama tijekom obvezatnog školovanja.

Slika 7: Stara kuća, olovka na papiru, 25 x 30 cm

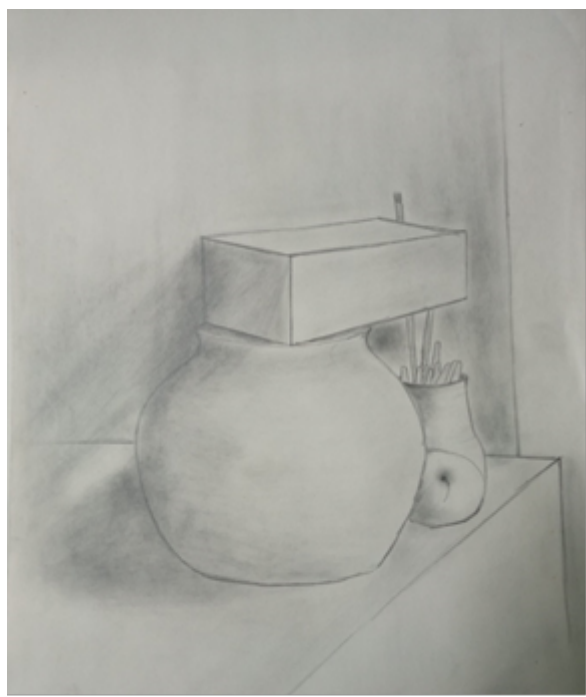

Slika 8: Pejzaž, tempera, 25 x 30 cm

Promatrajući većinu likovnih radova Milana Matijevića može se zaključiti da mu je likovno izražavanje omogućilo izraziti ljubav i privrženost zavičaju na poseban način. Tako će se u likovnoj mapi profesora Matijevića pronaći mnogi likovni zapisi pejzaža u kojem je rođen i odrastao (slike 7 i 8), u vidu crteža, najčešće starih kuća i slika na kojima prikazuje brda i rijeku Unu. Na svim tim crtežima i slikama Matijević nastoji s mnogim detaljima predložiti jasniji izgled motiva, što sigurno pokazuje i njegov emotivni odnos prema motivu. Kao osoba nemirnog i kreativnog duha Matijević se, kako u znanstvenom tako i u likovnom istraživanju, prepuštao eksperimentiranju. Tako njegovi radovi pokazuju kombinaciju istraživanja i eksperimentiranja, u tehnikama i materijalima, koristeći olovku, ugljen, temperu, akril, akvarel, ali i propitivanje motiva, pa ćemo u njegovoj likovnoj mapi osim pejzaža pronaći brojne studije autoportreta, portreta, figura, šaka i mrtve prirode (slike 9 i 10).

Slika 9: Studija šake, M. Matijević. Olovka na papiru, 40 x 35 cm

Slika 10: Studija mrtve prirode, M. Matijević, Olovka na papiru, 40 x 35 cm

Likovni radovi Milana Matijeвиća ne nastaju samo u jednom, kraćem, vremenskom razdoblju, već tijekom dugog niza godina, sve do kraja njegova života, kada za potrebe znanstvenog istraživanja radi skice starih kuća iz zavičaja. Taj je podatak važan jer kazuje o Matijeвиćevoj potrebi za likovnim izražavanjem i likovnim eksperimentiranjem koje je trajalo u kontinuitetu.

Slika 11: Sin Valentino na Uni, fotografirao Milan Matijeвиć, 1981. godina

Slika 12: Kćerka Tanja, fotografirao Milan Matijeвиć, 1987. godina

Fotografija je bila ta koja ga je najviše držala, osobito u posljednje vrijeme te je inzistirao na fotografiranju tijekom svakog obiteljskog okupljanja, a često je radio i portrete članova obitelji. Ovom prigodom prikazujemo nekoliko portreta članova obitelji nastalih u različitom vremenskom razdoblju (slike 11, 12 i 13).

Slika 13: Portret majke, fotografirao Milan Matijeвиć, 2012. godina

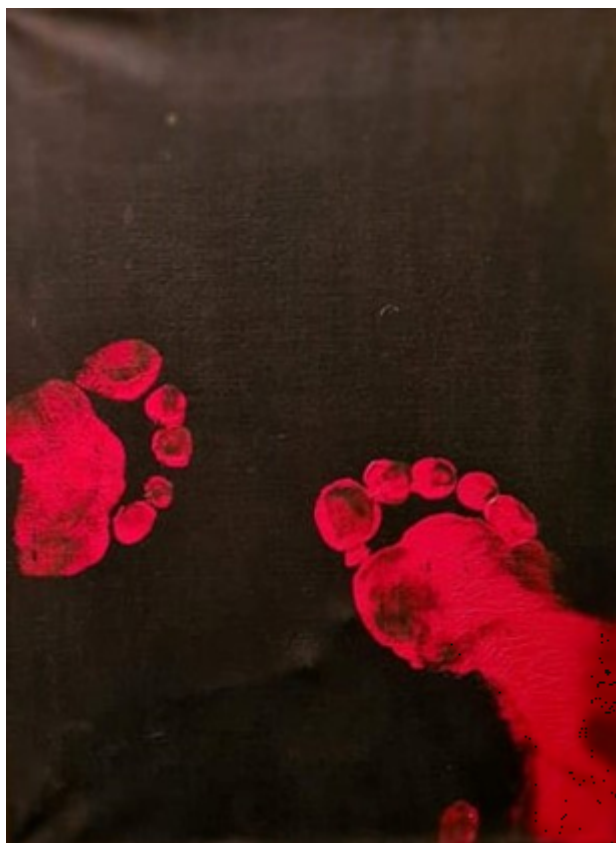
Una i predjeli oko nje često su bili motivi za nastanak brojnih fotografija koje je profesor, za razliku od crteža i slika, pokazivao široj javnosti, najčešće na svom *Facebook* profilu (slika 14), dok su

ostali likovni radovi ostali poznati, do sada, samo obitelji.

Slika 14: Panj na slapu, fotografirao M. Matijević, 2017. godina

Možda može iznenaditi, činjenica da nisu samo prepoznatljivi motivi zanimali profesora Matijevića. On slika i zanimljive slike apstraktne tematike, kao što je slika iz 1974. godine, urađena temperom na papiru. Slika je manjeg formata i prikazuje komponiranje geometriziranih i amorfni oblika, obojenih u komplementarnim odnosima. Pozornost privlači slika većeg formata na kojoj su prikazane Matijevićeve stope (slika 15). Krijući posebnu poruku autora, slika svojom jednostavnošću, izborom boja i izvedbom pokazuje zreli likovni izrazi.

Slika 15: Stope, akril na platnu, 100 x 80 cm

Slika 16: Vaza s cvijećem, tempera na papiru, 30 x 20 cm

Pisani radovi Milana Matijevića, koje smo naveli u ovom radu, a u kojima je isticao položaj likovnog odgoja i likovne kulture u školama i gdje je ukazivao na mnoge problema i pogreške (Matijević i sur., 2016a; Matijević i sur., 2016b; Drljača i sur., 2020a; Drljača i sur., 2020a), kao i njegovi likovni radovi, svjedoče o važnosti koju je pridavao likovnoj umjetnosti i likovnom izražavanju za život djeteta i učenika, ali i za njega osobno. Na kraju možemo iskazati zaključak u vidu pretpostavke u kojoj naslućujemo da je bilo sreće i vremena Matijević bi nastavio intenzivnije likovno eksperimentirati i istraživati, a za ishod imali bismo bogatu i vrijednu ostavštinu likovnih promišljanja profesora Matijevića. Sudeći prema radovima iz mape i nekim razmišljanjima koje je i usmeno iskazivao, njegovo bi likovno izražavanje zadržalo prepoznatljive motive, ali bi sigurno produbljivao i apstraktni izraz koji bi mu lakše omogućavao jednostavno simboličko izražavanje.

Zaključci

Analizirajući položaj likovnog odgoja, Matijević je u duhu konstruktivističke paradigme ponudio različita rješenja za nadilaženje postojećih problema. Poseban značaj ovog rada je u tome što prikazuje, do sada nepoznatu likovno-kreativnu prirodu profesora Matijevića. U radu su postavljene dvije pretpostavke kojima se naslućuje kako bi se nastavio, s jedne strane likovno kreativni, a s druge znanstveno-istraživački, Matijevićev put. Ovim radom, bez dublje analize, prikazani su samo neki segmenti bogate znanstvene, ali i likovno kreativne ličnosti Milana Matijevića. Sigurni smo da će ostavština Milana Matijevića privući mnogobrojne naučnike, koji će na tim temeljima graditi svoja istraživanja i tako produljiti bogati znanstveno-istraživački rad Milana Matijevića.

Literatura

Bognar, L., i Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.

Drljača, D. M. (2020). Constructivist Learning Theory and Logopedagogy in Arts Education. *Croatian Journal of Education*, 22(Sp.Ed.1), 181–202. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/247853>

Drljača, D. M., Opić, S. i Matijević, M. (2020a). Student perceptions of the importance of art content and activities in schools of general education and vocational schools in Croatia and Bosnia and Herzegovina. *Journal of Elementary Education*, 13(1), 1–18. doi: 10.18690/rei.13.1.1-18.2020

Drljača, D. M., Opić, S., i Matijević, M. (2020b). Ispitivanje interesa i zadovoljstva nastavom likovne umjetnosti kao poticaja za razvoj sposobnosti učenja ostalih nastavnih predmeta. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 27(2), 19–213. doi: 10.21464/mo.27.2.12

Drljača, M. (2018). *Konstruktivistička nastava likovne kulture*. Laktaši: Grafomark.

Frankl, E. V. (2007). *Vremena odluke*. Đakovo: UPT.

Frankl, E. V. (2011). *Patnja zbog besmislena života: psihoterapija za današnje vrijeme*. Đakovo: UPT.

Frankl, E., V. (2014). *Nečujan vapaj za smislom*. Zagreb: Aurum.

Frankl, V. (2016). *Kako pronaći smisao života: volja za smislom*. Beograd: IP “Žarko Abdulaj”.

Frankl, V. (2019). *Psihoterapija i egzistencijalizam*. Beograd: Kontrast.

Frankl, V. E. (2014). *Nečujan vapaj za smislom*. Zagreb: Aurum.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.

Gardner, H. (2006). *Multiple intelligences: New horizons*. New York: BasicBooks.

Glasser, W. (2005). *Kvalitetna škola: Škola bez prisile*. Zagreb: Educa.

Jensen, E. (2005). *Poučavanje s mozgom na umu*. Zagreb: Educa. (Teaching with the Brain in Mind. Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, Virginia USA, 1998).

Lawrence, L. (2003). *Čitanje i pisanje: Kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati*. Zagreb: HENA COM.

Lukas E. (2006). *Duhovna psihologija: Izvori smisljena života*. Đakovo: Karitativni fond UPT.

Matijević, M. (1994). *Humor u nastavi*. Zagreb: Una-MTV.

Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: Didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex.

- Matijević, M. (2007). Evaluacija u nastavnom kurikulumu škole. U V. Previšić (ur.). *Kurikulum: teorije – metodologija – sadržaj – struktura*, (str. 309–349). Zagreb: Zavod za pedagogiju i Školska knjiga.
- Matijević, M. (2011). Škola i učenje za budućnost. U A. Jurčević Lozančić i S. Opić (ur.). *Škola, odgoj i učenje za budućnost*, (str. 9–22). Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Matijević, M. (2012). Daroviti u političkom pluralizmu i novom multimedijском okruženju. U G. Gojkov i A. Stojanović (ur.). *Darovitost i moralnost*. (pp. 583–592). Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“.
- Matijević, M. (2013). Multimedijaska i konstruktivistička didaktika u učionici iz 19. stoljeća. U N. Hrvatić i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura*, (str. 291–299), Zagreb: Hrvatsko pedagogijsko društvo.
- Matijević, M. (2017). Na tragu didaktike nastave za net-generacije. U M. Matijević (ur.), *Nastava i škola za net-generacije*, (str. 19–46). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Matijević, M. (2019). Intervju Školskih novina. *Školske novine*, Br. 7, 8 – 10.
- Matijević, M., Bilić, B. i Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet, Školska knjiga.
- Matijević, M., Drljača, M. i Topolovčan, T. (2016a). Učenička procjena vlastitih aktivnosti u nastavi likovne kulture. *Učenje i nastava*, 2(1), 129–150. Dostupno na <https://www.bib.irb.hr/833779>
- Matijević, M., Drljača, M. i Topolovčan, T. (2016b). Učenička evaluacija nastave likovne kulture. *Život i škola*, 61(1), 179–193. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/165130>
- Matijević, M. i Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
- Matijević, M. i Topolovčan, T. (2017). *Multimedijaska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Montesori, M. (2018). *Tajna djetinjstva*. Beograd: Propolis Books.
- Nil, A. S. (2003). *Slobodna deca Samerhila*. Beograd: Logos-Art.
- Norton, A., Ulrich, C., Bell, M. A. i Cate, A. (2018). Mathematics at Hand. *The Mathematics Educator*, 27(1), p33–59. EJ1186141
- Pahljina, C. (2018). Suvremeno djetinjstvo u svjetlu logopedagogije. *Napredak*, 159(3), 309–324. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/223376>
- Pahljina, C. (2019). *Utjecaj logopedagoške edukacije učitelja na doživljaj profesionalnog identiteta, profesionalno i osobno zadovoljstvo te na smisao života i poziva*. (Doktorski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet.

Rajović, R. (2013). *IQ djeteta – briga roditelja: za predškolski uzrast: MENSA – NTC sistem učenja*. Zagreb: Hrvatska MENSA.

Škodlar, B. (2016). Ljubav kao smisao kod psihijatrijskih bolesnika. U C. Pahljina (ur.), *Društvo nije zdravo, ali je ozdravljivo, tema, ljubav*, (str. 15–21). Velika Mlaka: LOGOS.

Štajner, R. (2002). *Osnove duhovno-duševne snage umetnosti vaspitanja*. Zrenjanin: Atelje Forsa.

Topolovčan, T., Rajić, V. i Matijević, M. (2017). Konstruktivistička nastava: teorija i empirijska. U N. Hrvatić i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura*, (str. 291–299). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.

Velički, V. i Velički, D. (2018). Logoterapija u odgoju i obrazovanju – terminološko određenje i sadržajne smjernice. *Nova prisutnost*. 16(2), 333–347. doi: 10.31192/np.16.2.8

2. Međunarodna znanstvena i umjetnička konferencija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Suvremene teme u odgoju i obrazovanju – STOO2 - in memoriam prof. emer. dr. sc. Milanu Matijeviću, Zagreb, Hrvatska

Art Education and the Pedagogical Work of Milan Matijević

Abstract

The position and implementation of the essential key-points of Milan Matijević's pedagogy in the teaching methodology of fine art education are addressed in this theoretical study with elements of a biographical approach. The pedagogical principles of Milan Matijević are fundamentally creative, and as such, they can be used in the teaching methodology of fine art education. Therefore, the paper discusses the benefits of the constructivist approach to learning and teaching as an important pedagogical paradigm of the teaching process in fine art education, distinguishing the teaching methodological importance of the application of action learning, and project-based teaching in fine art education, using the method of theoretical analysis. Mentoring was one of Milan Matijević's pedagogical peculiarities. For this reason, personal experiences and memories of collaboration with Professor Matijević are rebuilt through an autobiographical narrative. As a person of great creative potential and restless research spirit, Professor Matijević explored numerous materials, created many didactic and aesthetic objects, drew drawings, painted images, and took photographs, and that is revealing as a practically unknown side of Professor Matijević's personality in addition to a rich scientific opus. We have exhibited Professor Matijević's artistic side in this paper, as well as replicated some of his works generated during the Professor's artistic reflection on himself and his environment.

Key words

constructivist approach to teaching and learning; fine art culture; fine art education; logopedagogy

Revizija #8

Stvoreno 16 studenoga 2022 14:22:27 od Janko

Ažurirano 13 siječnja 2023 11:25:35 od Valentina Guček